

**ÎPS prof. univ. dr. Casian Crăciun,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

UNITATEA DE CREDINȚĂ ȘI DE NEAM OGLINDITĂ ÎN UNELE MĂRTURII ALE VIETȚII MONAHALE

***Abstract:** From the very beginning of the organization of monastic life of community by writing Rules of living coenobitical by St. Basil the Great or St. John Cassian, caring for the sick and wounded, both those from among the dwellers of the monastery and foreigners, has become one of the commandments that had fulfilled by every monastic community. This commandment, which springs from the love of God manifested in the love of neighbor, was based largely on the unity of faith professed in communion of prayer and in the instances of good. No wonder, therefore, that the first hospitals appeared in porch monasteries are known as infirmaries, and monks and nuns understood the suffering Christians to give not only spiritual but also medical assistance. On track of this tradition for centuries of the Church monks and nuns from Romanian Orthodox Church monasteries have opted to serve the health of Romanian soldiers during the First World War service that seek to point out this study.*

***Keywords:** monk, nun, monachism, unity of nation / faith, hospital / infirmary.*

Subiect mereu actual, sugerat, la propunerea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, de Sfântul Sinod ca reper al tuturor programelor spiritual-duhovnicești, liturgice, misionar-culturale și filantropic- sociale ale oricărui creștin, cu atât mai mult ale celui angajat „inimă și trup” slujirii Domnului în Biserică, monahului, *unitatea de credință*, din care decurge firesc, precum apa proaspătă din adânc de izvor, presupune abordare temeinică nu din cunoștințele acumulate, nici din priceperea omenească, ci din experiența plină de har și de adevăr, de lumină și de sfințenie a celor ce și-au golit inima de sinele egoist și au lăsat Domnului inițiativa Liturghiei îngerești în corturile trecătoare, omenești, ce suntem.

Cu smerenie și cu solicitarea bunăvoinței tuturor celor ce ne-am adunat, astăzi, aici, adică am constituit pe viu o Sinaxă, în sensul și pe temeiul practicii săptămânale din secolele III și IV în Pustiul Egiptului, unde, după „o liturghie de toată noaptea”, întăriți prin rugăciune și Sfânta Împărtășanie, în fiecare sâmbătă călugării se întruneau în biserică, după care luau și masa în comun, ca semn al iubirii Domnului și al perpetuării programului Sfinților Apostoli (Faptele Apostolilor 2, 42-44), vom încerca, fără a intra în detalii, să enunțăm doar câteva repere despre legătura dintre programul de rugăciune și cel de lucrare – ora et labora! – al monahului în obște și, din obștea monastică, în cea mare a neamului, când situația slujirii o reclamă.

Așadar, termenii creștini de „monah” și de „monahism” au intrat în uzul bisericesc în secolul al IV-lea, deși urmele unei astfel de viețuiri coboară, cum este firesc, până în timpul apostolic. Disponibilitatea totală a Sfinților Apostoli pentru sfatul Mântuitorului: „De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Mt. 16, 24; Mc. 8, 34), este și temelia viețuirii obștești, în înțeles duhovnicesc și agapic, însă cu mare deschidere spre învățătura de credință „ca toți să fie una” (In. 17, 21), prin cuminecarea cu Sfântul Trup și Sfântul Sânge al Domnului, prin rugăciuni și prin agape, unde fiecare primea după trebuințele personale. De aici s-a inițiat legătura dintre Liturghie și filantropie¹.

În acest sens, monahismul se bazează pe libertatea asumată prin părăsirea lumii pentru a-L urma real pe Mântuitorul și atingerea idealului sfințeniei, întrucât monahul este „un alt fel de martir, un om pregătit în așteptarea lui Hristos”². Monahul și monahismul, departe de a fi izolare de lume, urmează scopului profund al viețuirii creștine, îndumnezeirea, după cum zic unii mari teologi monahi, precum Evagrie: „complet separat de toate, să fie în armonie cu toate”³.

Cum ne demonstrează Sfântul Atanasie cel Mare și Fericitul Ieronim, Sfântul Antonie cel Mare este un astfel de model, lângă el adunându-se în pustiul Egiptului peste 4.000 de monahi. El spunea adesea:

1. *** *Monahismul Ortodox Românesc. Istorie, contribuții și repertoriare*, vol. 1, Ed. Basilica, București, 2014, p. 25.

2. *** *Monahismul Ortodox Românesc...*, p. 28.

3. *** *Monahismul Ortodox Românesc...*, p. 28.

„Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, pentru că-L iubesc!“ De aici și denumirea de Avvă, adică de părinte duhovnicesc, fără de care nu poate fi concepută viața mănăstirească. Tot astfel, fără fii duhovnicești, nu pot da mărturie părinții duhovnicești. Astfel de mărturii abundă în secolul al IV-lea în transpunerea experiențelor vieții monahale în manuscrise ce ne-au parvenit sub numele de Pateric(e), Filocalia, Viețile Sfinților ș.a., toate începând cu veacul al IV-lea!

Iată un rezumat al acestei prime abordări, precum ne arată Avva Ioan Scărarul: „Călugăr este cel ce în trup material fiind, petrece în treapta, în rânduiala și în starea ființelor netrupești. Călugăr este cel ce se ține numai în hotarele și cuvintele lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul și lucrul“⁴. Tot Sfântul Ioan Scărarul vede în viețuirea călugărească „lumina tuturor oamenilor“⁵.

Între idioritmie și cenobitism, tot secolul IV este definitiv, recomandându-se totuși viața de obște, precum la Tabenesi, prin inițiativa Sf. Pahomie cel Mare.

De remarcat faptul că, deodată cu formarea obștilor, pe lângă regulile de rugăciune stabilite de Sfânta Evanghelie, s-au formulat reguli precise și temeinice pentru „kinonia“, pentru salvarea iubirii agapice și a armoniei filocalice între „monahi“. Între ctitorii regulilor amintim pe Sfântul Vasile cel Mare, pe Sfântul Ioan Casian, iar Sfântul Ioan Gură de Aur este un entuziast admirator al acestui mod de viețuire: „Monahii, imitând albinele, zboară în jurul «fagurilor» cărților sfinte și culeg din ele cu multă plăcere“⁶.

Sfântul Simeon Noul Teolog arată că monahul „vorbește neîncetat numai cu Dumnezeu“⁷.

Această dimensiune canonică a rânduielilor nu trebuie nicidecum interpretată juridic sau restrictiv ci ca și pe dogmele Bisericii, care

4. SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuș*, I, 9, în *Filocalia*, vol. 9, traducere, introducere și note de pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2002, p. 54.

5. SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuș*, XXVI, 23, p. 310.

6. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilia 70*, în *Omiliile la Matei, Scrieri III*, col. *Părinți și Scriitori Bisericești*, 23, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 809.

7. *** *Monahismul Ortodox Românesc...*, p. 343.

sunt „turnuri“ de veghe împotriva duhurilor răutății, pomenite în număr de opt de Evagrie Ponticul și de Sfântul Ioan Casian. Ele au rolul de-a armoniza monahismul ca atare „cu instituțiile Bisericii”⁸.

În scurte cuvinte, vom arăta că rugăciunea rămâne temelia de nezdruncinat a vieții monahului, fără de care „plămânul” său spiritual ar fi în primejdie. Respirația în duhul cuvântului lui Dumnezeu ne arată de ce Sfântul Apostol Pavel cere oricărui creștin să se roage neîncetat (I Tesal. 5, 17). Cu atât mai mult, această „aripă” înalță sufletul monahului în cerul slavei și coboară căldura Duhului în trupul de carne. „Rugăciunea neîncetată este bucuria și desfătarea călugărului”. Monahul se numește monah... pentru că vorbește cu Dumnezeu și cugetă numai la cele ce sunt ale Lui, nimic având pe pământ⁹.

Cum ne învață Teolipt al Filadelfiei: rugăciunea „este și o unire (unitate) a minții cuvântului și sufletului, căci «acolo unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu...» (Mt. 18, 20)”¹⁰.

În esență, viața de rugăciune este

„unirea omului cu Dumnezeu; iar după lucrare, susținătoare a lumii; marea lacrimilor și fiica lor; ispășirea păcatelor; pod de trecere peste ispite; zdrobirea războaielor; izvorul virtuților; hrana sufletului; luminarea minții; securea deznădejdiei; risipirea întristării; bogăția călugărilor; vistieria sihaștrilor; micșorarea mâniei; oglinda înaintării; semnul slavei. Rugăciunea este, celui ce se roagă, cu adevărat tribunal, dreptar și scaun de judecată al Domnului înaintea scaunului Judecății viitoare”¹¹.

Din această bogată vistierie sufletească și din experiența slujitorilor s-au definitivat și textele liturgice, dogmele Sfintei Biserici și Sfintele Canoane, ce ne apără, ne ajută și ne ocrotesc în lupta ce o purtăm, după neputințele noastre, prin harul lui Dumnezeu, împotriva tuturor încercărilor ce ne vin de la noi, de la diavol și de la lume.

O scurtă abordare istorică în mod diacronic și sincron ic privind contribuția monahismului de sorginte egipteană, apoi palestiniană,

8. *** *Monahismul Ortodox Românesc...*, p. 28.

9. *Patericul*, cap. „Despre lepădarea de lume”, Ed. Arhiepiscopiei Alba Iulia, 1999, p. 439.

10. TEOLIPT AL FILADELFIEI, Despre ostenele vieții călugărești, în *Filocalia*, vol. 7, traducere, introducere și note de pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, p. 60.

11. SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuș*, XXVIII, 1, p. 381.

siriană, bizantină și, mai apoi, prin Balcani, în toate zonele Ortodoxiei, incluzându-ne și pe noi, românii, ne arată de fapt adevărul că, fără rugăciunile și lucrarea monahismului în Biserică, nu putem vorbi de o adevărată Istorie Sfântă, cu mare deschidere spre „frumusețile iubirii de oameni”¹² atât în cultură, în artă și, mai ales, în slujirea cu răbdare, cu blândețe și cu entuziasm a semenilor aflați în încercări, în lipsuri și în primejdii. Nu întâmplător, prin experiența părinților athoniți, Maica Domnului este modelul ascultării monahilor, care astfel devin „flori” în Grădina ei. De la pustia Nilului până în deșertul pământesc au răsărit „florile” filocalice reale, părinții îmbunătățiți, care au transmis același duh, începând cu Sfântul Ioan Casian și Sfântul Gherman (sec. IV-V) și apoi Sfântul Dionisie cel Smerit (sec. VI) și continuând cu înaintașii noștri. La români, prin contribuția duhovnicească, liturgică, cultural-socială și filantropică, dar nu în ultimul rând artistică și istorică a monahismului, toată țara este recunoscută drept „Grădina Maicii Domnului”.

Întreaga viețuire monahală își are obârșia în viețuirea și mărturiile părinților dintre Dunăre și Mare, între secolele IV-VI. Iată doar două dintre mărturiile: „Cu greu aș putea să-mi amintesc acum în întregime câte am încercat să săvârșesc sub imboldul îndemnurilor lor zilnice sau al pildelor lor, câte am învățat sau câte am văzut cu ochii mei”¹³.

La rândul-i, Sfântul Dionisie cel Smerit arată:

„Scythia Minor a crescut întotdeauna bărbați plini de ardoare și minunați prin bunătatea moravurilor (...). Din fragedă tinerețe ne-am învrednicit să vedem felul de viață cerească al preafericților părinți, cu care se mândrește acum acea regiune prin rodnicia ei duhovnicească”¹⁴.

Așa precum în primele secole ale creștinismului și în continuitatea istorică a mileniului I, și în cel de-al doilea, îndeosebi în sec. al XIV-lea

12. Pr. I. G. COMAN, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Timișoara, 1988.

13. SFÂNTUL IOAN CASIAN, *Rânduiala traiului comun al călugărilor sau regulile traiului comun la mănăstiri*, în SFÂNTUL VASILE CEL MARE, SFÂNTUL PAHOMIE CEL MARE, SFÂNTUL IOAN CASIAN, SFÂNTUL BENEDICT, *Rânduilele vieții monahale, culegere alcătuită de Sfântul Teofan Zăvorâtul*, Ed. Sophia, București, 2002, p. 341.

14. SFÂNTUL DIONISIE EXIGUUL, în *Monahismul...*, op. cit., p. 302.

și în următoarele, mărturiile vieții monahale abundă, iar vrednicia acestei lucrări a marcat toate etapele societății noastre.

Ceea ce ar trebui să reținem pe latura duhovnicească, este contribuția aparte a monahismului românesc la reînnoirea mișcării isihaste în Moldova și în Țara Românească, tocmai în sec. al XIX-lea, al secularismului agresiv și păgubos venind din apusul Europei.

În cele ce urmează, vom spicui câteva mărturii despre un alt domeniu tot atât de important – unitatea de credință –, pe care Sfântul Vasile cel Mare o consideră esențială pentru obștile monahale, însă în legătură cu opera de slujire a lui Hristos, Izvorul iubirii de oameni în sărăcie, în boală, în prigonire, în războaie și în suferințe de tot felul. Iată mărturia sa:

„Odată ce cu darul lui Dumnezeu, unitatea de credință este statornică între noi, din acea clipă nu există nimic altceva care să ne împiedice de a fi un trup și un duh, după cum am și fost aleși într-o nădejde, prin chemare (...). Aceasta era pe vremuri fala Bisericii: frații erau trimiși la misiune de la o margine la alta a lumii (...), ei găseau pretutindeni numai rude și frați. Cele două mâini au nevoie una de alta”¹⁵.

Prin unitatea mișcărilor celor două mâini, spre întrajutorare, înțelegem și unirea celor două lucrări în viața monahului, cea spirituală și cea activă. Nimeni n-a ilustrat și n-a demonstrat acest adevăr în faptă precum Sf. Vasile cel Mare, unind Liturghia cu Filantropia în celebra Vasiliadă.

Mărturii despre existența preocupărilor monahilor pentru dubla înțelegere a aceleiași realități, și anume sănătatea sufletească și trupească, abundă în primele obști monahale din Egipt, continuând până în zilele noastre, ca un izvor nesecat al iubirii milostive și jertfelnice.

Iată, Sfântul Vasile precizează în *Regula 319*:

„Spitalul se află în casa primirii străinilor și a musafirilor, cum se vede pentru liniștirea fraților, sau ca să se poată folosi de spital și cei străini. Deoarece noi, care slujim bolnavilor (...) suntem învățați a le sluji cu astfel de plăcere, ca și cum am sluji unor frați ai Domnului”¹⁶.

15. SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Florilegiu patristic despre unitatea de credință*, Editura Cuvântul vieții, București, 2018, pp. 225, 227.

16. SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Pravilele pentru monahi împreună viețuitori*, XV, „Despre îngrijirea bolnavilor”, în SFÂNTUL VASILE CEL MARE, SFÂNTUL PA-

Aceleași reguli au fost adoptate în mănăstirile noastre, unele adevărate vasiliade, însă numite mai ales „Spiridonii“, la București, la Iași, căci primele spitale au fost organizate de Biserică prin mănăstiri, precum la Athos, în timpul lui Alexie al II-lea Comnenul, în care, din 50 de paturi, 10 erau rezervate răniților¹⁷. Asemenea exemple există și în istoria poporului român, însă în iconomia acestei intervenții ne referim doar la jertfelnică implicare a monahilor și a monahiilor în îngrijirea bolnavilor, îndeosebi a răniților din Primul Război Mondial care, așa cum știm, a pregătit calea Marii Uniri, a românilor într-o singură patrie, cum sunt uniți în „Una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică“.

Aspecte concrete ale implicării călugărilor și călugărițelor în slujirea răniților

Aflăm că Sfântul Ștefan cel Mare a inițiat prima bolniță la Mănăstirea Zografu, unde se află steagul său de luptă.

„România Mare trebuie să fie recunoscătoare călugărilor și călugărițelor care au avut o purtare demnă de toată lauda în timpul Războiului de întregire, atât pe front cât și în spitale... Toți călugării și călugărițele din toate chinoviile țării își au contribuția lor la propășirea acestui neam“¹⁸.

Trecând la câteva exemplificări în Moldova, mitropolitul Pimen a pregătit pentru slujirea bolnavilor și răniților 100 de călugări și 115 călugărițe. – Câți suntem aici! În total, la mănăstiri, s-au pregătit la dispoziția Comitetului Sanitar Central 1380 paturi! Alte exemple: Un număr de 11 călugări infirmieri și un preot confesor au îngrijit până în 1918 peste 10.000 de răniți, „Echipa a plecat din București la 2 septembrie 1916, ajungând până la Vaslui“¹⁹.

Spitalul nr. 2, din care a făcut parte, între alții, și monahul cu viață sfântă Vichentie Mălău, a fost inițiat la București cu destinația Fetești,

HOMIE CEL MARE, SFÂNTUL IOAN CASIAN, SFÂNTUL BENEDICT, *Rânduielele vieții monahale...*, p. 290.

17. *** *Monahismul Ortodox Românesc...*, p. 102.

18. Pr. Grigore N. POPESCU, *Preoțimea României și întregirea neamului*, vol. I, Ed. Basilica, 2018, pp. 82-83.

19. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, p. 98.

de „unde s-a mutat la Tecuci, până în 1917, și apoi, până la demobilizare, la Bârzești, a îngrijit 11.000 de răniți și bolnavi de tot felul”²⁰.

„Spitalul nr. 3 a plecat din București la 7 septembrie 1916, cu destinația Galați, unde a funcționat toată iarna anului 1916-1917, apoi s-a mutat la Iași. Au fost îngrijiți 12.000 de răniți și bolnavi. Seminarul și Palatul Episcopal au servit acestui înalt scop filantropic la Galați”²¹.

„Spitalul nr. 4 a plecat de la București spre Tg. Jiu, apoi s-a retras la Focșani și Botoșani, și apoi, la Tg. Bujor – Galați. Aici au fost îngrijiți 10.000 de răniți și bolnavi”²².

„Spitalul nr. 5 cu 11 călugări infirmieri și un confesor de la București spre Adjud, până în 1917, apoi la Huși, apoi în Palatul Cuza – Ruginoasa a îngrijit de 20.000 de răniți și bolnavi. Aici a venit adesea Regina soldat «mamă a răniților», Regina Maria”²³.

Prin spitalele Crucii Roșii au trecut peste 120 de călugări bolnavi, în Moldova 70 au fost decorați de Mitropolitul Pimen, care i-a hirotonit și i-a trimis misionari în parohiile vacante²⁴.

Să amintim și vrednicia câtorva din „albinele” de pe front, călugărițele!

Pentru formarea lor, din punct de vedere sanitar, 20 de maici au fost școlite la Institutul Surorilor de Caritate „Regina Elisabeta”. Altele au urmat cursuri la Tg. Neamț. Numărul maicilor repartizate pentru îngrijirea bolnavilor ca și cel al surorilor de caritate este impresionant. Câteva exemple: Institutul „Regina Elisabeta” – 10 maici, Institutul Surorilor de Caritate – 10 maici, Serviciul Crucii Roșii – 10 maici, Spitalele regionale Iași – 10 maici; Spitalele regionale Dorohoi – 10 maici; Spitalele regionale din Botoșani – 10 maici; Maici disponibile Mănăstirea Agapia – 19; Maici disponibile Mănăstirea Văratec – 37²⁵.

Sunt emoționante evocările maicilor din Mănăstirea Surpatele – Vâlcea, care la Galați, Foltești și Berești, județul Galați, au avut de înfruntat mari dificultăți până la desființarea spitalului, în august 1918.

20. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, p. 98.

21. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, p. 99.

22. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, pp. 99-100.

23. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, p. 100.

24. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, p. 102.

25. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, pp. 114-115.

Fără ajutorul doctorului Măcelaru, devenit primar, acestea, în fața teritoriului încă ocupat, ar fi fost muritoare de foame.²⁶

Neîntrecută este însă vitejia și vrednicia maicii Mina Hociotă, de la Mănăstirea Nămăiești, județul Argeș, de origine din Săliștea Sibiului, o adevărată eroină, o Ecaterina Teodoroiu a monahismului. În timpul războiului a lucrat în spital, un an la Tecuci și apoi la Vaslui și Iași.

Mărturia sa este și o concluzie a jertfelniciei și a slujirii cinului monahal, cu o motivație extrem de profundă:

„Noi, călugărițele și călugării ne-am pus în nesiguranța vieții pentru tron și pentru țară și am slujit cu credință și am mers în război cu toată conștiința în ajutorul răniților, pentru care am muncit cu un sentiment sfânt să le ajutăm în suferință. Noi ne-am împlinit datoria nu ca niște oameni, ci ca niște ostași ai Domnului și ai țării noastre, «făcând ascultare» până la capăt, la terminarea războiului. Așa să ne ajute Dumnezeu, după conștiința cu care am slujit țara cu dragoste de cetățeană româncă și de ardeleană. Aș dori să se gândească cititorul la tagma noastră călugărească, la acei ostași ai Domnului care și-au împlinit ascultarea față de patrie, cu zel și abnegație și s-au întors la metania lor, la sărăcia din mănăstirile unde viețuiesc, la suferința necercetată de nimeni și, desigur, se va încredința că aceste ființe – călugări și călugărițe – merită mai multă atenție din partea statului și a noastră, a tuturor, mai mult respect și recunoștință²⁷.”

26. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, p. 118.

27. Pr. G. N. POPESCU, *Preoțimea României...*, pp. 119-120.